

GREENPEACE

ΣΧΟΛΙΑ ΣΕ ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΗ ΓΙΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΞΟΡΥΞΗΣ ΥΔΡΟΓΟΝΑΝΘΡΑΚΩΝ

Στρατηγική μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων του προγράμματος έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων στη θαλάσσια περιοχή «Νότια Πελοπόννησος»

Το παρόν αποτελεί συμβολή των περιβαλλοντικών οργανώσεων WWF Ελλάς, Ινστιτούτο Κητολογικών Ερευνών Πέλαγος και Greenpeace στη διαβούλευση που ανακοινώθηκε από την Ελληνική Διαχειριστική Εταιρία Υδρογονανθράκων και αναρτήθηκε στην ιστοθέση <https://herema.gr/el/announcement-of-the-publication-of-the-strategic-environmental-impact-assessment-seia-for-the-hydrocarbons-exploration-and-exploitation-programme-in-south-peloponnese-block/>

Επί της διαδικασίας

Διαβούλευση: Η δημόσια διαβούλευση λαμβάνει χώρα μέσω της αποστολής email στην αρχή σχεδιασμού για το διάστημα του ενός μήνα. Το διάστημα αυτό δεν μπορεί, ωστόσο, να θεωρηθεί εύλογο με βάση τις προβλέψεις της Σύμβασης του Άαρχους, δεδομένης της σημαντικότητας του έργου και της έκτασης των κειμένων, ενώ με διαφορά μιας μέρας ολοκληρώνεται ακόμα μια ΔΔ για εξίσου σοβαρό θέμα περιβαλλοντικής αδειοδότησης [ΑΣΦΑ Θράκης]. Οι διαβουλεύσεις επί στρατηγικών μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων πρέπει να είναι ανοικτές και διαφανείς, ενώ στο ενδιαφερόμενο κοινό πρέπει να **«δίδεται έγκαιρη και πραγματική ευκαιρία, εντός εύλογων χρονικών περιθωρίων, να εκφράσουν τη γνώμη τους επί του προκαταρκτικού σχεδίου ή προγράμματος και της περιβαλλοντικής μελέτης που το συνοδεύει πριν το σχέδιο ή το πρόγραμμα εγκριθεί ή αρχίσει η σχετική νομοθετική διαδικασία»**.¹ Η προθεσμία τυπικά ενός μήνα σίγουρα δεν μπορεί να θεωρηθεί ως εύλογο χρονικό περιθώριο, ιδιαίτερα δίχως καμία πραγματική δημοσιοποίηση και ειδικά όταν η κύρια μελέτη έχει έκταση 745 σελίδων, ενώ τα παραρτήματα έχουν έκταση 58, 23 και 17 σελίδες.

Στο σημείο αυτό σημειώνουμε πως ακριβώς λόγω του περιορισμού από την ΕΔΕΥΕΠ της υποχρέωσης δημοσιοποίησης της ΣΜΠΕ στην απλή δημοσίευση στον ιστότοπο της εταιρείας, οι οργανώσεις μας διαπίστωσαν την έναρξη της «διαβούλευσης» πολύ αργά: στις 25 Απριλίου 2025. Χαρακτηριστικό της απαράδεκτα περιορισμένης δημοσιότητας αυτής της σημαντικής διαδικασίας είναι ότι ελάχιστα μέσα δημοσίευσαν την ανακοίνωση

¹ Δικαστήριο της ΕΕ. Υπόθεση C-474/10. Σκέψη 9.

της ΕΔΕΥΕΠ, όλα μετά τις 25 Απριλίου 2025, όταν πλέον είχαν παρέλθει περισσότερες δυο βδομάδες από την έναρξή της.²

Επιπλέον, η διεξαγωγή της διαβούλευσης με αυτόν τον τρόπο (υποβολή σχολίων αποκλειστικά μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου) δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι πληροί τις προϋποθέσεις που θέτει και η Ε.Ε. για διαφανείς και χωρίς αποκλεισμούς διαδικασίες διαβουλεύσεων που ευνοούν την ουσιαστική συμμετοχή όλων των ενδιαφερομένων μερών ([Better Regulation Guidelines](#)). Το γεγονός ότι τα σχόλια αποστέλλονται στη ΔΙΠΑ ενδεχομένως θα οδηγούσε τους πολίτες στην παραδοχή ότι η ανακοίνωση για διεξαγωγή διαβουλεύσεων επί ζητημάτων αδειοδότησης αναμένεται από το ΥΠΕΝ, με αποτέλεσμα να μην γίνεται τακτικός έλεγχος της ιστοσελίδας της ΕΔΕΥΕΠ όπου και αναρτήθηκε η σχετική ανακοίνωση. Η εν λόγω αποσπασματικότητα, σε συνδυασμό με την πληθώρα ιστοσελίδων και τρόπων διαβούλευσης (open.gov, ΗΠΜ, επιμέρους ιστότοποι ΥΠΕΝ κλπ.) δημιουργεί χωρίς αμφιβολία σύγχυση στο κοινό και δεν συμβάλλει στην τήρηση των επιταγών για αποτελεσματικές διαβουλεύσεις χωρίς αποκλεισμούς.

Ένα σημείο που βλέπουμε να επαναλαμβάνεται είναι η περίεργη ερμηνεία του όρου «δημόσια διαβούλευση» από την ΕΔΕΥΕΠ. Πριν μερικούς μήνες, τον Σεπτέμβριο του 2024, εμφανίστηκε στο ιστότοπο της εταιρείας μια ΣΜΠΕ που αφορούσε μια νέα περιοχή νότια του Κυπαρισσιακού Κόλπου, με κωδικό «περιοχή Α2», η οποία περιέργως είχε ημερομηνία ανάρτησης τις 29 Ιουλίου και μετά από λίγες μέρες απλά εξαφανίστηκε.³ Σε πολύ παρόμοια κατάσταση, η διαβούλευση για τη νέα ΣΜΠΕ δεν ανακοινώθηκε ευρέως, όπως είναι απαραίτητο για εφαρμογή του σχετικού ενωσιακού και εθνικού δικαίου, παρά μόνο αναρτήθηκε στον ιστότοπο της ΕΔΕΥΕΠ.

Δεν ζητάμε παράταση της διαβούλευσης. Διεκδικούμε σωστές και διαφανείς διαβουλεύσεις, που δημοσιοποιούνται ευρέως ώστε κάθε ενδιαφερόμενος πολίτης και φορέας να έχουν πρόσβαση στην απαραίτητη πληροφόρηση, και βεβαίως διάρκεια που να επιτρέπει τη λεπτομερή ανάγνωση και σχολιασμό των συνοδευτικών μελετών.

Δέσμευση για τέλος σε νέα προγράμματα εξόρυξης υδρογονανθράκων: Καλούμε επίσης την κυβέρνηση να τηρήσει τη δέσμευσή της στο Our Ocean Conference 2024, το οποίο είχε η χώρα μας την τιμή να φιλοξενήσει το 2024, κατά το οποίο ο τότε υπουργός Περιβάλλοντος και Ενέργειας Θεόδωρος Σκυλακάκης «απαντώντας σε ερωτήσεις δημοσιογράφων σχετικά με το εάν τα σχέδια εξόρυξεων υδρογονανθράκων στη χώρα μας συγκρούονται με την προστασία των θαλασσών, διαβεβαίωσε ρητώς ότι, δεν θα υπάρξουν νέες παραχωρήσεις θαλάσσιων οικοπέδων για έρευνες υδρογονανθράκων στην Ελλάδα, πέρα από τις υφιστάμενες».⁴ Η συγκεκριμένη δήλωση, στο πλαίσιο του εξαιρετικής σημασίας συνεδρίου για τους ωκεανούς, αποτέλεσε πραγματικά γενναία δέσμευση εκ μέρους της Ελληνικής Κυβέρνησης, δεδομένης ιδίως της συνεχιζόμενης προσκόλλησης στο παραπλανητικό αφήγημα της δήθεν γεωπολιτικής ισχύος που προσδίδουν οι εξορύξεις υδρογονανθράκων στα κράτη που παραχωρούν φυσικό τους χώρο σε πετρελαϊκές εταιρείες. Μάλιστα, όπως πολύ ορθά είχε δηλώσει ο τότε υπουργός Περιβάλλοντος και Ενέργειας “[ε]νών η προμήθεια άνθρακα, πετρελαίου και αερίου μπορεί να διαταραχθεί, οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας παραμένουν ανεπηρέαστες από τέτοιες διακοπές. Είναι αδύνατο για μια χώρα να στερήσει από μια άλλη την αιολική, ηλιακή, παλιρροιακή, κυματική ή γεωθερμική ενέργεια.”⁵

² Χαρακτηριστικά, η Περιφέρεια Κρήτης δημοσιοποίησε τον σχετικό σύνδεσμο της ΕΔΕΥΕΠ μόλις στις 30 Απριλίου 2025: <https://www.crete.gov.gr/dimosiopoisi-smpe-toy-programmatos-ereynas-kai-ekmetalleysis-ydrogonanthrakon-sti-thalassia-periochi-notia-peloponnisos/>. Από σχετική έρευνα στο διαδίκτυο, δεν κατέστη δυνατή η ανεύρεση οποιουδήποτε δημοσιεύματος στον τύπο.

³ https://www.wwf.gr/ta_nea_mas/?15086941/-----site

⁴ <https://www.energia.gr/article/217825/our-ocean-conference-2024-skyllakakhs-stop-se-nees-ereynes-ydrogonanthrakon>

⁵ International Renewable Energy Agency. (2024). Geopolitics of the energy transition. Energy Security. https://www.irena.org/-/media/Files/IRENA/Agency/Publication/2024/Apr/IRENA_Geopolitics_transition_energy_security_2024.pdf

Ομάδα μελέτης: Όπως προκύπτει από τη ΣΜΠΕ, είναι εξαιρετικά αμφίβολο εάν η ομάδα μελέτης (σ. 18) διαθέτει επιστήμονες με κατάλληλη ειδίκευση: την ομάδα απαρτίζουν μηχανικοί, καθώς και μία βιολόγος και μια περιβαλλοντολόγος, των οποίων η ειδίκευση δεν είναι καθόλου σαφές ότι καλύπτει τα αντικείμενα της θαλάσσιας βιολογίας και της βιολογίας των θαλάσσιων θηλαστικών, ενώ από κανένα σημείο της μελέτης δεν προκύπτει πρότερη επιστημονική εμπειρία. Σε ορισμένα κρίσιμα σημεία, η ΣΜΠΕ επικαλείται τη «γνώμη ειδικών»: για παράδειγμα, «η μελέτη χρησιμοποίησε τη γνώμη ειδικών για την ερμηνεία και την αξιολόγηση των περιβαλλοντικών κινδύνων που σχετίζονται με την εξερεύνηση και την παραγωγή υδρογονανθράκων...» (σ. 569). Προφανώς, οι ειδικοί αυτοί δεν είναι σε θέση να καταθέσουν επώνυμα τις απόψεις τους. Από την παρατιθέμενη αρθρογραφία και βιβλιογραφία για τον υποθαλάσσιο θόρυβο, προκύπτει ότι δεν υπάρχει η παραμικρή βιβλιογραφική αναφορά μετά το 2004 (σ. 658 επ., Πίνακας 7-6). Στη συνολική βιβλιογραφία, υπάρχουν ελάχιστες αναφορές μετά το 2017 ή 2018, οπότε προφανώς τα βιβλιογραφικά δεδομένα έπαυσαν να ανανεώνονται συστηματικά.

Γενικά σχόλια

Κατ' αρχήν, η έρευνα και εκμετάλλευση υδρογονανθράκων στην Ελλάδα προχωρά μέσα σε ένα ελλιπές, σε μεγάλο βαθμό αρρύθμιστο και σίγουρα ιδιαίτερος ευνοϊκό προς την πετρελαϊκή βιομηχανία νομοθετικό πλαίσιο, το οποίο δεν μπορεί να υποκαταστήσει ούτε η έγκριση της ΣΜΠΕ τα διάφορα στάδια εγκρίσεων που προβλέπονται από τις συμβάσεις παραχώρησης.

Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι:

α) Με ευθύνη της ΕΔΕΥΕΠ και του ΥΠΕΝ εκκρεμεί η έκδοση σειράς από απαραίτητες υπουργικές αποφάσεις που διέπουν τις δραστηριότητες έρευνας και εξόρυξης υδρογονανθράκων. Για παράδειγμα, δεν έχει ακόμα εκδοθεί η κ.υ.α. του άρθ. 12^Α παρ. 1 ν. 2289/1995 (όπως έχει τροποποιηθεί), σχετικά με τους κανονισμούς «εκτέλεσης των κάθε φύσης εργασιών και έργων αναζήτησης, έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων, περιλαμβανομένης της κατασκευής των κάθε φύσης εγκαταστάσεων, των δεξαμενών αποθήκευσης και των αγωγών, της διενέργειας των γεωτρήσεων και της σφράγισης των φρεάτων, με σκοπό τη λήψη κάθε φύσης μέτρων ασφαλείας προσώπων ή πραγμάτων, παρεμπόδιση της ρύπανσης ή μόλυνσης του περιβάλλοντος, προστασίας της χλωρίδας και της πανίδας, της αλιείας, της ναυσιπλοΐας, των αρχαιοτήτων γενικά, των ιστορικών τόπων, των τόπων ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, καθώς και άλλων δραστηριοτήτων εντός των περιοχών εκμετάλλευσης». Επίσης ενδεικτικά, δεν έχει εκδοθεί η υπουργική απόφαση του άρθ. 6 παρ. 2 ν. 2289/1995, σχετικά με τους τεχνικούς και άλλους όρους των αδειών εγκατάστασης και λειτουργίας των πάσης φύσεως εγκαταστάσεων έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων (αγωγών, δεξαμενών, κοκ.). Η ΣΜΠΕ αναφέρεται επαινετικά σε άλλες χώρες που έχουν «κανονισμούς» για τα θέματα αυτά (σ. 581), αλλά δεν σημειώνει ότι η Ελλάδα δεν περιλαμβάνεται στις χώρες αυτές.

Αποτέλεσμα των παραλείψεων είναι η επίλυση των ζητημάτων αυτών «κατά το δοκούν» από την αρχή σχεδιασμού και τους μελετητές της, και από τους διαπραγματευτές των συμβάσεων παραχώρησης, συχνά δια παραπομπής σε αδιευκρίνιστες και νεφελώδεις «πρακτικές» της βιομηχανίας. Ή, όπως συμβαίνει κατά κόρο με τη σχολιαζόμενη ΣΜΠΕ, με αναφορά στο δήθεν υψηλό «κόστος» των μέτρων περιβαλλοντικής προστασίας (ενδεικτικά, σ. 274, όπου υπονοείται ότι δεν γίνει «αποσυναρμολόγηση» των εγκαταστάσεων μετά το πέρας του προγράμματος, για λόγους κόστους) .

β) Δεν υπάρχει θαλάσσιος χωροταξικός σχεδιασμός. Μολονότι πρόσφατα ανακοινώθηκαν διάφορες πρωτοβουλίες προς την κατεύθυνση της εκπλήρωσης της υποχρέωσης της χώρας για θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό (ΘΧΣ), στην πραγματικότητα έχει λάβει χώρα η έγκριση με ΦΕΚ χωρικών ενοτήτων για τη σε άγνωστο χρόνο εκπόνηση των θαλάσσιων

χωροταξικών πλαισίων και οι τεχνικές προδιαγραφές αυτών.⁶ Ειδικά σε σχέση με τον ΘΧΣ, σημειώνουμε πως η ολοκλήρωσή του αποτελεί υποχρέωση της χώρας έναντι του ενωσιακού δικαίου, για την παραβίαση της οποίας η Ελλάδα καταδικάστηκε πρόσφατα από το Δικαστήριο της ΕΕ.⁷ Εκτός από νομική υποχρέωση, ο θαλάσσιος χωροταξικός σχεδιασμός είναι και βασικό μέτρο πρόληψης και μετριασμού, καθώς επιτρέπει τον εντοπισμό και την αποφυγή ευαίσθητων περιοχών, και την υιοθέτηση λιγότερων επικίνδυνων τεχνικών.

γ) Όπως σημειώνει και η μελέτη, η Ελλάδα έχει επιλέξει να μην κυρώσει βασικές διεθνείς συμβάσεις που διέπουν τη δραστηριότητα, παρά το γεγονός ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση και πολλά ακόμα μεσογειακά κράτη μέλη της ΕΕ (όπως η Κύπρος και η Κροατία) τα έχουν κυρώσει. Παράδειγμα το Offshore Protocol (και άλλα συναφή πρωτόκολλα της Σύμβασης της Βαρκελώνης, βλ. σχετική αναφορά σελ. 156) και το Πρωτόκολλο του 1996 (Πρωτόκολλο του Λονδίνου) της Διεθνούς Σύμβασης του 1972 «περί προλήψεως ρυπάνσεως της θαλάσσης εξ απορρίψεως καταλοίπων και άλλων υλών».

γ) Επισημαίνεται ότι όπως προκύπτει από τις δια νόμου μέχρι σήμερα κυρωμένες συμβάσεις μίσθωσης περιοχών για εκμετάλλευση υδρογονανθράκων, το ελληνικό δίκαιο δεν απαιτεί από τις πετρελαϊκές εταιρείες τη διενέργεια εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων από τις σεισμικές έρευνες, προφανώς παραγνωρίζοντας τους εξαιρετικά σημαντικούς κινδύνους που αυτές εγκυμονούν για το θαλάσσιο περιβάλλον και πολλά σπάνια είδη. Όπως όμως επισημαίνει η ίδια η ΣΜΠΕ, «ανάλογα με τη δύναμη των παλμών, οι θαλάσσιες σεισμικές έρευνες μπορεί να δημιουργήσουν σημαντικό υποβρύχιο θόρυβο. Ο έντονος θόρυβος έχει τη δυνατότητα να επηρεάσει πλήθος θαλάσσιων οργανισμών, συμπεριλαμβανομένων των θαλάσσιων θηλαστικών, των κεφαλόποδων, των χελωνών, των ψαριών και του ζωοπλαγκτού. Οι αντιδράσεις των οργανισμών αυτών κυμαίνονται από μικρές αντιδράσεις συμπεριφοράς όπως ο αναπροσανατολισμός ή η μετακίνηση μακριά από το θόρυβο μέχρι το πιο σοβαρές αντιδράσεις. Σωματική βλάβη μπορεί δυνητικά να προκληθεί εάν ένα ζώο είναι πολύ κοντά στην πηγή του έντονου ήχου» (σ. 204). Είναι προφανές και κοινά παραδεκτό πλέον ότι σε όλες τις φάσεις τους (έρευνα και εξόρυξη) τα προγράμματα υδρογονανθράκων έχουν σοβαρές επιπτώσεις στα φυσικά οικοσυστήματα και τα είδη βιοποικιλότητας, επιπτώσεις που επιδεινώνονται όσο σταδιακά προχωρούν στις διάφορες φάσεις έρευνας (σεισμικής και γεώτρησης) και φθάνουν στην παραγωγική γεώτρηση. Σημειώνουμε εδώ ότι η εξορυκτική εκμετάλλευση των όποιων κοιτασμάτων υδρογονανθράκων είναι ο μοναδικός σκοπός των προγραμμάτων που έχουν μέχρι σήμερα αδειοδοτηθεί, όπως και το συγκεκριμένο που εξετάζεται στο πλαίσιο αυτής της ΣΜΠΕ.

Η έλλειψη μίας διαδικασίας περιβαλλοντικής αδειοδότησης επιτρέπει την υλοποίηση των σεισμικών ερευνών χωρίς συμμετοχή του κοινού, και χωρίς δημοσιότητα. Βασικές μελέτες, όπως τα πορίσματα των προγραμμάτων παρακολούθησης (όπως αυτά που επικαλείται η παρούσα ΣΜΠΕ, ενδεικτικά σ. 665 επ.) δεν δημοσιεύονται. Η υλοποίηση των σχεδίων αυτών γίνεται από τους φορείς εκμετάλλευσης, και συνεπώς είναι εμφανής μία σύγκρουση συμφερόντων, η οποία καθιστά ακόμα πιο αναγκαία την δημοσιότητα και την συμμετοχή του κοινού.

ε) Πρέπει να επισημανθεί ιδιαίτερα η έλλειψη των «αναγκαίων μέτρων ώστε να θεσπιστεί ένα αυστηρό καθεστώς προστασίας» για τα είδη που μπορεί κατ' εξοχήν να επηρεαστούν από το πρόγραμμα (θαλάσσια κητώδη) καθώς και για τις προστατευόμενες περιοχές που επίσης θίγονται από το πρόγραμμα. Μεταξύ άλλων, παρόμοια υποχρέωση απορρέει και από το ενωσιακό δίκαιο (άρθ. 6 παρ. 1 και 12 παρ. 1 οδηγίας 92/43).

⁶ Τα σχετικά ΦΕΚ είναι: α) «Έγκριση της Εθνικής Χωρικής Στρατηγικής για τον Θαλάσσιο Χώρο» (ΦΕΚ Δ 227/2025), β) «Τεχνικές Προδιαγραφές των Θαλάσσιων Χωροταξικών Πλαισίων (ΘΧΠ) του ν. 4546/2018 (Α' 101)» (ΦΕΚ Δ 228/2025), γ) «Καθορισμός χωρικών ενοτήτων για την εκπόνηση των θαλάσσιων χωροταξικών πλαισίων» (ΦΕΚ Δ 229/2025).

⁷ Απόφαση ΔΕΕ C-128/24 «« Παράβαση κράτους μέλους – Περιβάλλον – Οδηγία 2014/89/ΕΕ – Θαλάσσιος χωροταξικός σχεδιασμός – Άρθρο 8, παράγραφος 1 – Υποχρέωση κατάρτισης θαλάσσιων χωροταξικών σχεδίων – Άρθρο 14, παράγραφος 1 – Υποχρέωση διαβίβασης αντιγράφων των θαλάσσιων χωροταξικών σχεδίων προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τα άλλα ενδιαφερόμενα κράτη μέλη».

Οικολογική αξία της περιοχής μελέτης

Η περιοχή που μελετάται από τη ΣΜΠΕ για την ανάπτυξη προγράμματος έρευνας και εξόρυξης υδρογονανθράκων καλύπτει μεγάλο και οικολογικά σημαντικό μέρος της Ελληνικής Τάφρου. Η Ελληνική Τάφρος έχει μεγάλη σημασία για την επιβίωση όλων των απειλούμενων ειδών θαλάσσιων θηλαστικών που απαντώνται στη Μεσόγειο, καθώς πρόκειται για θαλάσσια περιοχή με κρίσιμη οικολογική αξία ως πυρήνας του ενδιαφέροντός τους για αυτό και έχει αναγνωριστεί από την IUCN ως Σημαντική Περιοχή για τα Θαλάσσια Θηλαστικά (Important Marine Mammal Area). Φιλοξενεί επίσης αφθονία οργανισμών, που βρίσκονται χαμηλά στην τροφική αλυσίδα, όπως τα κεφαλόποδα που αποτελούν την κύρια τροφή για φουσητήρες (*Physeter macrocephalus*) και άλλα απειλούμενα είδη.

Η περιοχή την οποία καλύπτει η ΣΜΠΕ και η οποία προβλέπεται ότι θα παραχωρηθεί στην πετρελαϊκή εταιρεία Chevron θίγει α) εννέα περιοχές που έχουν ενταχθεί στο ευρωπαϊκό Δίκτυο Natura 2000, για τις οποίες η Ελλάδα θα έπρεπε εδώ και τουλάχιστον 13 χρόνια να έχει ολοκληρώσει και εγκρίνει σχέδια και προεδρικά διατάγματα μέτρων προστασίας, και τουλάχιστον δύο θαλάσσιες περιοχές που έχουν εντοπιστεί ως μεγάλης οικολογικής σημασίας για τα θαλάσσια θηλαστικά και για την οικοσυστημική τους αξία. Συγκεκριμένα, οι περιοχές που θίγονται είναι οι εξής:

A) Περιοχές του ευρωπαϊκού δικτύου προστατευόμενων περιοχών Natura 2000:

1. Ειδική Ζώνη Διατήρησης (ΕΖΔ) «ΑΝΤΙΚΥΘΗΡΑ - ΠΡΑΣΣΟΝΗΣΙ ΚΑΙ ΛΑΓΟΥΒΑΡΔΟΣ» (GR3000008)
2. Ζώνη Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) «ΝΗΣΟΣ ΑΝΤΙΚΥΘΗΡΑ ΚΑΙ ΝΗΣΙΔΕΣ ΠΡΑΣΣΟΝΗΣΙ, ΛΑΓΟΥΒΑΡΔΟΣ, ΠΛΑΚΟΥΛΗΘΡΑ ΚΑΙ ΝΗΣΙΔΕΣ ΘΥΜΩΝΙΕΣ» (GR3000012)
3. ΖΕΠ «ΚΥΘΗΡΑ ΚΑΙ ΓΥΡΩ ΝΗΣΙΔΕΣ: ΠΡΑΣΣΟΝΗΣΙ, ΔΡΑΓΟΝΕΡΑ, ΑΝΤΙΔΡΑΓΟΝΕΡΑ, ΑΥΓΟ, ΚΑΠΕΛΛΟ, ΚΟΥΦΟ ΚΑΙ ΦΙΔΟΝΗΣΙ» (GR3000013)
4. ΖΕΠ «ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΠΕΡΙΟΧΗ ΚΥΘΗΡΩΝ» (GR3000019)
5. ΕΖΔ «ΉΜΕΡΗ ΚΑΙ ΆΓΡΙΑ ΓΡΑΜΒΟΥΣΑ-ΤΗΓΑΝΙ ΚΑΙ ΦΑΛΑΣΑΡΝΑ-ΠΟΝΤΙΚΟΝΗΣΙ, ΏΡΜΟΣ ΛΙΒΑΔΙ-ΒΙΓΛΑ» (GR4340001)
6. ΖΕΠ «ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ ΓΡΑΜΒΟΥΣΑΣ ΚΑΙ ΝΗΣΙΔΕΣ ΉΜΕΡΗ ΚΑΙ ΆΓΡΙΑ ΓΡΑΜΒΟΥΣΑ, ΠΟΝΤΙΚΟΝΗΣΙ ΚΑΙ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΖΩΝΗ» (GR4340017)
7. ΤΚΣ «ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΠΕΡΙΟΧΗ ΔΥΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΝΟΤΙΟΔΥΤΙΚΗΣ ΚΡΗΤΗΣ» (GR4340024)
8. ΕΖΔ «ΝΗΣΟΙ ΣΑΠΙΕΝΤΖΑ ΚΑΙ ΣΧΙΖΑ, ΑΚΡΩΤΗΡΙΟ ΑΚΡΙΤΑΣ» (GR2550003)
9. ΤΚΣ «ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΠΕΡΙΟΧΗ ΝΟΤΙΑΣ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ» (GR2550010)

Σημειώνεται ότι αγνοώντας παντελώς την υποχρέωση της χώρας για θεσμική κατοχύρωση μέτρων προστασίας και διαχείρισης των περιοχών Natura, για την οποία η χώρα μας έχει ήδη υποστεί καταδίκη από το Δικαστήριο της ΕΕ, η ΣΜΠΕ απλώς απαριθμεί τις εκτός εξόρυξης υδρογονανθράκων σημερινές απειλές που αυτές υφίστανται, δίχως να αναλύει τους κινδύνους που αναμένονται είτε σε περιπτώσεις ατυχημάτων είτε στο πλαίσιο της κανονικής λειτουργίας και εξέλιξης των προγραμμάτων έρευνας και εξόρυξης.

Όπως επίσης επισημαίνεται στο τεύχος με τίτλο «Προκαταρκτική Ειδική Οικολογική Αξιολόγηση», για τις θαλάσσιες περιοχές Natura και για τους τύπους οικοτόπων που αυτοί φιλοξενούν δεν έχουν ακόμα οριστεί στόχοι διατήρησης. Τούτο σημαίνει ότι για τις περιοχές αυτές δεν είναι δυνατή η διενέργεια ΕΟΑ, παρά μόνο ως επιδερμική και ασύμβατη με τις απαιτήσεις της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ παράθεση δεδομένων και αβάσιμων συμπερασμάτων για τις επιπτώσεις. Μάλιστα, η έκθεση αναφέρει ότι παρά το ότι δεν έχουν τεθεί στόχοι διατήρησης για τους θαλάσσιους τύπους οικοτόπων, εντούτοις αυτοί (ποιοι άραγε;) «δεν αναμένεται να θιχτούν από το εξεταζόμενο πρόγραμμα» (σελ. 17 «προκαταρκτικής ΕΟΑ»).

B) Σημαντικές περιοχές για τη βιοποικιλότητα

10. Σημαντικές Περιοχές για τα Θαλάσσια Θηλαστικά: Ελληνική Τάφρος
11. Agreement on the Conservation of Cetaceans of the Black Sea, Mediterranean Sea and contiguous Atlantic area (ACCOBAMS): Ελληνική Τάφρος

ACCOBAMS: Η Θαλάσσια περιοχή «Νοτιοδυτική Κρήτη- Ελληνική Τάφρος» είναι η μόνη στη Μεσόγειο «Περιοχή Ειδικής Σημασίας» για τους φουσητήρες, όπως έχει οριστεί από τη

Διεθνή Συμφωνία για τη Διατήρηση των Κητωδών της Μαύρης Θάλασσας, της Μεσογείου και της Συγκείμενης Ζώνης του Ατλαντικού (ACCOBAMS). Ο μεσογειακός πληθυσμός φουσητήρα, ένα σημαντικό τμήμα του οποίου συναντάται μόνιμα στην Ελληνική Τάφρο, έχει χαρακτηριστεί ως «κινδυνεύων» από την IUCN και προστατεύεται ως είδος «κοινοτικού ενδιαφέροντος που απαιτεί αυστηρή προστασία», σύμφωνα με την οδηγία 92/43/ΕΟΚ. Η Ελληνική Τάφρος αποτελεί επίσης έναν από τους πέντε σημαντικότερους βιοτόπους στη Μεσόγειο για τον ζιφιό, *Ziphius cavirostris*, είδος ιδιαίτερα ευάλωτο σε ανθρωπογενή ήχο.

Η Ελληνική Τάφρος έχει επιπλέον οριστεί ως «Σημαντική Περιοχή για τα Θαλάσσια Θηλαστικά» από την Ειδική Επιτροπή για την Προστασία των Θαλάσσιων Θηλαστικών της Διεθνούς Ένωσης για τη Διατήρηση της Φύσης (IUCN) και είναι αναγνωρισμένη από τη Σύμβαση για τη Διατήρηση των Αποδημητικών Ειδών της Άγριας Πανίδας (CMS). Επίσης η περιοχή αυτή έχει χαρακτηριστεί ως Οικολογικά και Βιολογικά Σημαντική Περιοχή (EBSA) από τη Διεθνή Σύμβαση για τη Βιολογική Ποικιλότητα (CBD). Η προστασία της θα έπρεπε να αποτελεί προτεραιότητα για τη διατήρηση του φυσικού πλούτου της χώρας.

Με δεδομένη α) τη μεγάλη οικολογική σημασία των θαλάσσιων θηλαστικών στα οικοσυστήματα β) την επιστημονικά αποδεδειγμένη και διεθνώς αναγνωρισμένη μεγάλη σημασία των πληθυσμών τους στις ελληνικές θάλασσες για τη βιοποικιλότητα στην Μεσόγειο, γ) την αρχή της προφύλαξης και δ) τις επιπτώσεις που είναι πολύ πιθανό να προκαλέσει το πρόγραμμα σε κάποια από τα είδη αυτά, εκφράζουμε έντονη ανησυχία για τη διεξαγωγή προγράμματος εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων στην περιοχή της Ελληνικής Τάφρου. Η έλλειψη μιας ολοκληρωμένης και ενδεδειγμένης περιβαλλοντικής μελέτης σχετικά με τις επιπτώσεις στα θαλάσσια θηλαστικά της περιοχής ερευνών εμποδίζει την ακριβή εκτίμηση και αξιολόγηση της σοβαρότητας και της έκτασης των επιδράσεων των σεισμικών ερευνών και της εξόρυξης σε μια περιοχή ιδιαίτερα σημαντική για τη θαλάσσια βιοποικιλότητα στην ανατολική Μεσόγειο, αλλά και διεθνώς.

Ένα σημείο που προκύπτει σαφώς από το τεύχος της προκαταρκτικής ΕΟΑ (ΠΕΟΑ) και πρέπει να επισημανθεί είναι ότι σε πολλά σημεία της διαπιστώνει (προς τιμή των μελετητών) ότι περιοχές Natura θα υποστούν σοβαρές απειλές και επιπτώσεις, ακόμα και από το στάδιο των σεισμικών ερευνών. Μια τέτοια, εξαιρετικής σημασίας περιοχή, είναι η ΕΖΔ «GR3000008 Αντικύθηρα – Πρασσονήσι και Λαγούβαρδος», όπου η μελέτη εκτιμά ότι «σε θαλάσσια περιοχή πλησίον των Αντικυθήρων υπάρχουν «Παραχωρούμενες Περιοχές για Έρευνα και Εκμετάλλευση Υδρογονανθράκων». Οι επιπτώσεις των σεισμικών ερευνών στα θαλάσσια θηλαστικά είναι εξαιρετικά επιβλαβείς, όπως και οι επιπτώσεις της συνεπακόλουθης αύξησης της κυκλοφορίας σκαφών. Επιπλέον, κατά την εξόρυξη δεν αποφεύγονται οι διαρροές πετρελαίου, οι εκπομπές ρύπων, τα στερεά και υγρά απόβλητα, ο θόρυβος, η καταστροφή του βυθού, τα συντρίμματα και τα ατυχήματα πετρελαιοκηλίδας.» (ΠΕΟΑ, σελ. 20).

Γνώμη επιστημονικής Επιτροπής Φύση 2000

Στο σημείο αυτό είναι απαραίτητο να επισημανθεί ότι η επιστημονική κοινότητα που ειδικεύεται στα ζητήματα προστασίας της βιοποικιλότητας στην Ελλάδα έχει ήδη αποφανθεί για τη σοβαρότητα της απειλής που προκύπτει από τα προγράμματα σεισμικής έρευνας και εξόρυξης υδρογονανθράκων για τα φυσικά οικοσυστήματα. Ιδιαίτερη βαρύτητα έχει η σχετική «Γνώμη της Επιτροπής Φύση 2000 επί της έρευνας και εξόρυξης υδρογονανθράκων», η οποία εκδόθηκε και δημοσιεύθηκε στον σχετικό ιστότοπο του ΥΠΕΝ τον Νοέμβριο του 2019. Συγκεκριμένα, η επιστημονική επιτροπή συμπεραίνει ότι:

«Με βάση την πολύμηνη συστηματική και σε βάθος διερεύνηση των επιπτώσεων στην ελληνική φύση της έρευνας και εξόρυξης των υδρογονανθράκων από το υπέδαφος της Ελλάδος η Επιτροπή Φύση 2000

- Θεωρεί γενικά την έρευνα και εξόρυξη των υδρογονανθράκων ως απειλή για την ελληνική φύση.

- Διαπιστώνει τη σοβαρή υποβάθμιση του πλαισίου προστασίας των περιοχών Natura 2000 και θεωρεί επιβεβλημένη την ολοκλήρωση δέουσας εκτίμησης ήδη από το στάδιο των ερευνών.
- Τονίζει ότι μαζί με τον περιβαλλοντικό πλούτο, σε διακινδύνευση τίθεται και η άρρηκτα δεμένη με το φυσικό περιβάλλον οικονομική δραστηριότητα των ευρύτερων περιοχών, κυρίως ο τουρισμός και η πρωτογενής παραγωγή.
- Θεωρεί ότι θα πρέπει να υπάρξει ρητή απαγόρευση της έρευνας και εξόρυξης για σχιστολιθικό πετρέλαιο ή αέριο και της εφαρμογής της μεθόδου fracking.
- Σημειώνει ότι υπάρχουν σημαντικές ελλείψεις στις Συμβάσεις παραχώρησης και περιβαλλοντικού ελέγχου.
- Θεωρεί απαραίτητη την υποχρέωση διενέργειας Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων στην περίπτωση των σεισμικών ερευνών, και την απαλοιφή γενικών αναφορών όπως σε σχέδια περιβαλλοντικής δράσης (ΣΠΔ) και σε "κανόνες επιστήμης και τέχνης έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων".»

Ειδικά σχόλια για την περιοχή

Δεδομένου μεγάλο τμήμα της δεν έχει ενταχθεί στο δίκτυο προστατευόμενων περιοχών Natura 2000, είναι απαραίτητο ολόκληρη η Ελληνική Τάφρος να εξαιρεθεί από την υλοποίηση του προγράμματος έρευνας και εξόρυξης υδρογονανθράκων. Αυτό θα έπρεπε να αποτελεί και σύσταση μιας σωστής και ολοκληρωμένης ΣΜΠΕ που καταλήγει σε λογικές εναλλακτικές δυνατότητες, οι οποίες «εντοπίζονται, περιγράφονται και αξιολογούνται με παρόμοιο τρόπο»⁸ με τις ενδεχόμενες σημαντικές επιπτώσεις του προγράμματος.

Είναι σημαντικό να επισημανθεί πως η καλή οικολογική κατάσταση των ελληνικών θαλασσών και ειδικά της Ελληνικής Τάφρου οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στο γεγονός ότι παραμένουν σε μεγάλο βαθμό αδιατάρακτες από επιβαρυντικές δραστηριότητες, όπως η εκμετάλλευση υδρογονανθράκων. Η υφιστάμενη κατάσταση του ακουστικού περιβάλλοντος της περιοχής μελέτης, αν και δεν έχει μελετηθεί πλήρως μέσω συστηματικών ερευνών, είναι σε μεγάλο βαθμό αδιατάρακτη, λόγω της μειωμένης ύπαρξης πηγών θορύβου από ανθρώπινες δραστηριότητες. Αυτό άλλωστε αποτυπώνεται και στη ΣΜΠΕ. Θα πρέπει να τονιστεί όμως ότι με τη διενέργεια των σχετικών ερευνών κατά τη διάρκεια του έργου και με τη διενέργεια μεγάλης έκτασης σεισμικών δραστηριοτήτων, καθώς και με όλες τις άλλες σχετικές δραστηριότητες, η κατάσταση του ακουστικού περιβάλλοντος της περιοχής θα αλλάξει δραματικά, και θα περάσουμε σε ένα ακραία επιβαρυνόμενο από ανθρωπογενείς πηγές περιβάλλον, ειδικά σε σχέση με τον θόρυβο.

Επιπτώσεις στα θαλάσσια θηλαστικά

Οι επιπτώσεις που εκτιμάται ως πολύ πιθανό να επηρεάσουν τα θαλάσσια είδη ενδέχεται να είναι σημαντικές, μακροπρόθεσμες / συστημικές και μπορεί να οδηγήσουν σε μόνιμη υποβάθμιση.

Θα πρέπει να επισημανθεί ότι οι επιπτώσεις των ερευνών στα θαλάσσια θηλαστικά μπορεί να είναι σημαντικές ή ακόμα και καθοριστικές για την κατάσταση και επιβίωση των πληθυσμών τους στην περιοχή μελέτης, αφού όπως αναφέρεται και στη ΣΜΠΕ μπορεί να προκαλέσουν:

- 1) Προσωρινό ή μόνιμο τραύμα
- 2) Αύξηση στρες
- 3) Αλλαγή συμπεριφοράς: χρόνος κατάδυσης, προσανατολισμός κτλ.
- 4) Θάνατο ή υποθανατηφόρες επιπτώσεις (επίδραση που μακροπρόθεσμα οδηγεί σε θάνατο).

Ορισμένα από τα απειλούμενα είδη θαλασσίων θηλαστικών που χρησιμοποιούν ως πυρήνα του ενδιαφέροντός τους την Ελληνική Τάφρο, όπως για παράδειγμα οι φυσητήρες

⁸ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2001). Εφαρμογή της οδηγίας 2001/42 σχετικά με την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων.

και οι ζιφιοί, έχουν επανειλημμένα πληγεί σοβαρά από ανθρωπογενείς επιδράσεις σχετιζόμενες με τη θαλάσσια ηχορύπανση (στρατιωτικές ασκήσεις με χρήση σόναρ – μαζικοί εκβρασμοί).

Οι σημαντικές επιπτώσεις από τη σεισμική έρευνα και την εξόρυξη δεν θα επηρεάσουν μόνο τους πληθυσμούς των θαλάσσιων θηλαστικών, αλλά λόγω του ρόλου και της σημασίας των ειδών αυτών μπορεί να έχουν καθοριστικές αρνητικές επιπτώσεις στο σύνολο του θαλάσσιου οικοσυστήματος. Θα πρέπει να επισημανθεί επίσης ότι, όπως αναφέρεται στη ΣΜΠΕ, οι μαζικοί εκβρασμοί θαλάσσιων θηλαστικών ενδέχεται να έχουν άμεσες επιπτώσεις, όχι μόνο στα ίδια τα θαλάσσια είδη, αλλά και στα χερσαία είδη που θα επηρεαστούν στις περιοχές των εκβρασμών.

Ειδικότερα για τα σημαντικά είδη της περιοχής θα πρέπει να σημειωθεί ότι σε όλη την παράκτια ζώνη των παρακείμενων περιοχών απαντάται το ρινοδέλφιο, το οποίο αποτελεί είδος προτεραιότητας σύμφωνα με την οδηγία 92/43/ΕΟΚ (παραδοχή από την ΣΜΠΕ, σ. 420). Δεδομένου ότι δεν υπάρχει ειδική μελέτη για τυχόν επιπτώσεις του θορύβου στις πληθυσμιακές ομάδες του είδους αυτού, προκύπτει το ερώτημα εάν θα ληφθεί ιδιαίτερη μέριμνα για την αποφυγή τυχόν αρνητικών επιπτώσεων.

Γενικότερα, η ΣΜΠΕ οφείλει να εξετάσει τις επιπτώσεις όχι μόνο στα είδη που αξιοποιούν τα θαλάσσια “οικόπεδα” ως ενδιαιτήματα, αλλά και σε αυτά που είναι δυνατόν να επηρεαστούν από το πρόγραμμα εξόρυξης υδρογονανθράκων.

Επιπτώσεις στα βαθιά κοράλλια

Η παρουσία βαθιών κοραλλιών στην ευρύτερη περιοχή είναι ήδη τεκμηριωμένη μέσω της διεθνούς επιστημονικής βιβλιογραφίας, όπου συγκεκριμένα αναφέρονται τα είδη:

- *Isidella elongata* (βαθύβιο είδος γοργονίας, κρισίμως κινδυνεύον στη Μεσόγειο κατά τη Διεθνή Ένωση Προστασίας της Φύσης-IUCN)⁹
- *Desmophyllum dianthus* (βαθύβιο σκληρακτίνιο κοράλλι, κινδυνεύον στη Μεσόγειο κατά τη Διεθνή Ένωση Προστασίας της Φύσης-IUCN)¹⁰
- Τα ανεπαρκώς γνωστά ή μη αξιολογημένα, ως προς την κατάσταση διατήρησής τους, είδη βαθύβιων σκληρακτίνιων κοραλλιών *Stenocyathus vermiformis*, *Caryophyllia calveri* και *Ceratotrochus magnaghii*.¹¹

Η παρουσία των ειδών αυτών συνομολογείται και από την ΣΜΠΕ (ενδεικτικά, Πίνακας 6-8, σ. 377, 381 επ.). Στο τεύχος «Προκαταρκτική Ειδική Αξιολόγηση», η επίπτωση στα είδη κοραλλιών που έχουν καταγραφεί στην περιοχή Natura GR4340024 «Θαλάσσια περιοχή Δυτικής και Νοτιοδυτικής Κρήτης» ορθά αποτιμάται ως απολύτως καταστροφική. Αν και στη συγκεκριμένη θαλάσσια περιοχή αναφέρονται στο σχετικό τεχνικό δελτίο μόνο τα είδη *Antipathes dichotoma* και *Leiorathes glaberrima*, ομοίως και στις λοιπές θαλάσσιες περιοχές που θίγονται από το έργο τα βαθιά κοράλλια εκτιμάται ότι θα υποστούν ανεπανόρθωτη βλάβη. Δυστυχώς, τα «διαχειριστικά μέτρα» που προτείνει η ΣΜΠΕ όχι μόνο δεν είναι υποχρεωτικά («μπορεί να»), αλλά και παραβιάζουν την αρχή της πρόληψης («τα διαχειριστικά μέτρα μπορεί να είναι χαρτογράφηση πριν τη χωροθέτηση, αποφυγή ευαίσθητων περιοχών και περιβαλλοντική εκτίμηση του χρόνου επανεποικισμού μετά το πέρας των εργασιών...», σ. 598). Επίσης, η ΣΜΠΕ δεν αποφεύγει τις πλέον προφανείς αντιφάσεις: έτσι, αφενός μιλάει για «επανεποικισμό» (σε χρόνους που θα εκτιμηθούν στο

⁹ Senckenberg. Collection Cnidaria SMF. Occurrence dataset <https://doi.org/10.15468/e2vb1g> accessed via GBIF.org on 2018-08-07. <https://www.gbif.org/occurrence/736307513>

¹⁰ α) Taviani, M., Vertino, A., López Correa, M., Savini, A., De Mol, B., Remia A., Montagna P., Angeletti L., Zibrowius H., Alves T., Salomidi M., Ritt B., Henry P., 2011. Pleistocene to recent deep-water corals and coral facies in the Eastern Mediterranean. *Facies*, 57 (4), 579-603.

β) Rogers, A. and J. Hall-Spencer. Cold-water Corals. UNEP World Conservation Monitoring Centre (UNEP-WCMC), 2005, Version 2.0

¹¹ Taviani, M., Vertino, A., López Correa, M., Savini, A., De Mol, B., Remia A., Montagna P., Angeletti L., Zibrowius H., Alves T., Salomidi M., Ritt B., Henry P., 2011. Pleistocene to recent deep-water corals and coral facies in the Eastern Mediterranean. *Facies*, 57 (4), 579-603.

άδηλο μέλλον) (σ. 598, ο.π.), αφετέρου θεωρεί ότι το πρόγραμμα δεν θα μειώσει το «ποσοστό έκτασης που προστατεύεται για τη βιοποικιλότητα που φιλοξενεί» (πρβλ. ερώτηση α/α 1.1 στους Πίνακες των κεφ. 7.4.2, 7.4.3, 7.4.4.) : δεν είναι δυνατόν όμως να ισχύουν και τα δύο. Ειρήσθω εν παρόδω ότι η ΣΜΠΕ θεωρεί ως «ελάχιστη» κάθε «μικρής διάρκειας επίπτωση στο περιβάλλον, το οποίο αποκαθίσταται με φυσικό τρόπο μετά το πέρας μερικών μερών/εβδομάδων....» (σ. 573): με την ορολογία αυτή, η βλάβη στον πυθμένα **δεν είναι ποτέ «ελάχιστη»**. Είναι επίσης προφανές ότι σε κανένα σημείο της ΣΜΠΕ δεν υπάρχει μία σοβαρή εκτίμηση της δυνατότητας αποκατάστασης των υποθαλάσσιων οικοτόπων.

Σε κάθε περίπτωση, η διαθέσιμη επιστημονική γνώση τεκμηριώνει το υψηλό οικολογικό ενδιαφέρον της βενθικής πανίδας στην περιοχή ενδιαφέροντος,¹² η μελέτη και χαρτογράφηση των οποίων είναι ελλιπής τόσο στην περιοχή ενδιαφέροντος, όσο και τις ελληνικές θάλασσες, και τη Μεσόγειο γενικότερα. Σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία, τα πεδία βαθιών κοραλλιών απειλούνται άμεσα από κάθε καταστρεπτική δραστηριότητα που αλλοιώνει τη συνοχή του θαλάσσιου πυθμένα (βλ. Salomidi et al, 2012 και αναφορές εντός),¹³ όπως οι πάσης φύσης εξορυκτικές δραστηριότητες, ενώ άγνωστες παραμένουν οι απειλές από ενδεχόμενες ατυχηματικές διαρροές. Αντιθέτως, η ΣΜΠΕ, χωρίς καμία αιτιολογία, και χωρίς καμία επιστημονική αναφορά, χαρακτηρίζει κάθε επίπτωση από την βλάβη του πυθμένα ως «ελάχιστη» [Πίνακας 7.2, σ. 582 επ., σημεία 2.2.2 – 2.2.5, 2.3.1-2.3.2, 3.1.5-3.1.6, 3.2.2, 3.2.6 – οι επιπτώσεις αυτές απορρέουν από δραστηριότητες όπως η τοποθέτηση εξοπλισμού, η χρήση διατρητικών ιλύων, η «διαχείριση» (δηλαδή απόρριψη) «ΟΒΜ ρευστών και θρυμμάτων, και φυσικά ο παροπλισμός του εξοπλισμού. Σε κάθε περίπτωση, δεδομένης της υψηλής οικολογικής τους σημασίας και τον χαρακτηρισμό τους ως ειδών, αλλά και οικοσυστημάτων ειδικού ενδιαφέροντος διατήρησης, η χαρτογράφηση των πεδίων αυτών οφείλει να αποτελέσει εθνική προτεραιότητα, σε αντίθεση με την όποια παραχώρηση εκτάσεων προς εκμετάλλευση για δραστηριότητες που είναι περιβαλλοντικά καταστροφικές, όπως η εξόρυξη υδρογονανθράκων.

Αξιολόγηση μηδενικής λύσης

Η αξιολόγηση της μηδενικής λύσης, δηλαδή της πιθανότητας να μην εκτελεστεί το πρόγραμμα έρευνας και εξόρυξης υδρογονανθράκων, μόνο ως ασυνάρτητη, παιδαριώδης και αντιεπιστημονική μπορεί να χαρακτηριστεί. Η ΣΜΠΕ θεωρεί δίχως καμία τεκμηρίωση ότι η «μηδενική λύση» αποτελεί αντανάπτυξιακή επιλογή ενώ με πραγματικά αστείο τρόπο, μέσα από δυο προδήλως ασυνάρτητες, γενικόλογες και ατεκμηρίωτες παραγράφους καταλήγει στο συμπέρασμα ότι «κοινωνικά και οικονομικά είναι αυτονόητη η απόρριψη της μηδενικής λύσης».

Απαντώντας στις σημειακές αιτιάσεις της ΣΜΠΕ υπέρ της απόρριψης της μηδενικής λύσης, σημειώνουμε τα παρακάτω.

1. Ισχυρισμός ότι το μηδενικό σενάριο «Δεν οδηγεί στην απεξάρτηση της χώρας από τις εισαγωγές πετρελαίου ούτε συμβάλλει στην ενεργειακή της ασφάλεια». Πρόκειται για ανευθυγράστως ψευδή δήλωση, καθώς τα δικαιώματα εξόρυξης παραχωρούνται σε ιδιωτικές πολυεθνικές πετρελαϊκές εταιρείες. Όπως ρητά επισημαίνεται σε όλες τις μέχρι σήμερα συμβάσεις παραχώρησης, τα δικαιώματα εκμετάλλευσης των παραχθέντων υδρογονανθράκων ανήκουν στις ιδιωτικές αυτές εταιρείες, συνεπώς εάν υπάρξει παραγωγή, αυτή θα διατεθεί στη διεθνή αγορά και όχι στην ελληνική.

¹² FAO. 2009. International Guidelines for the Management of Deep-sea Fisheries in the High Seas. Rome. 73pp.

¹³ Salomidi M., Katsanevakis S., Borja A., Braeckman U., Damalas D., Galparsoro I., Mifsud R., Mirto S., Pascual M., Pipitone C., Rabaut M., Todorova V., Vassilopoulou V., Vega Fernandez T., 2012. Assessment of goods and services, vulnerability, and conservation status of European seabed biotopes: a stepping stone towards ecosystem-based marine spatial management. Mediterranean Marine Science 13(1): 49–88, <http://dx.doi.org/10.12681/mms.23>

2. Ισχυρισμός ότι το μηδενικό σενάριο «Δεν διασφαλίζει τον επαρκή εφοδιασμό καυσίμων και την ενίσχυση των εγχώριων πηγών ενέργειας». Ο ισχυρισμός αυτός είναι πραγματικά αστεύς και η απάντηση είναι όμοια με την παραπάνω.

3. Ισχυρισμός ότι το μηδενικό σενάριο «Δεν προωθεί το δημόσιο συμφέρον». Καμία δραστηριότητα που είναι επικίνδυνη για τη δημόσια ασφάλεια, την ποιότητα του περιβάλλοντος και τη γεωπολιτική σταθερότητα δεν προωθεί το δημόσιο συμφέρον. Οι παραχωρήσεις φυσικών περιοχών σε πετρελαϊκές εταιρείες για την εξόρυξη υδρογονανθράκων ευθέως υποσκάπτουν το δημόσιο συμφέρον, ενώ προωθούν γεωπολιτική αστάθεια, εξάρτηση από ανεξέλεγκτες και πανίσχυρες πολυεθνικές βαρύτατου περιβαλλοντικού αποτυπώματος.

4. Ισχυρισμός ότι το μηδενικό σενάριο «Δεν προσφέρει καμία νέα αναπτυξιακή προοπτική». Όπως προκύπτει από τα δεδομένα από τις περισσότερες περιοχές στον πλανήτη όπου εγκαθίστανται και λειτουργούν εγκαταστάσεις εξόρυξης πετρελαίου, η ανάπτυξη δραστηριοτήτων εξόρυξης και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων σε πάρα πολλές περιπτώσεις στραγγαλίζει στις προοπτικές ανάπτυξης οποιασδήποτε άλλης περιβαλλοντικά υγιούς και κοινωνικά βιώσιμης οικονομικής δραστηριότητας, βυθίζει τις τοπικές κοινωνίες σε μια ασφυκτική εξάρτηση από την πετρελαϊκή δραστηριότητα, την πλέον ρυπογόνο του πλανήτη, ενώ προσφέρει λίγες και χρονικά περιορισμένες θέσεις εργασίας, λίγες από τις οποίες απευθύνονται στην τοπική κοινωνία. μπορούμε με βεβαιότητα να πούμε ότι σε σύγκριση με άλλους οικονομικούς τομείς, όπως η γεωργία, η βιομηχανία και οι εμπορικές υπηρεσίες, η παραγωγή πετρελαίου και ορυκτού αερίου δεν δημιουργεί άμεσα πολλές θέσεις εργασίας. Οι περισσότερες θέσεις εργασίας στην εξορυκτική πετρελαϊκή βιομηχανία είναι βραχυπρόθεσμες ιδιαίτερα κατά το στάδιο της ανάπτυξης, όταν πραγματοποιείται η κατασκευή και η εγκατάσταση των γεωτρήσεων. Η έρευνα περιλαμβάνει μικρό αριθμό θέσεων εργασίας υψηλής εξειδίκευσης. Το στάδιο της παραγωγής, το οποίο μπορεί να έχει τη μεγαλύτερη διάρκεια, συνεπάγεται επίσης σχετικά μικρό αριθμό θέσεων εργασίας εξειδικευμένου προσωπικού. Κατά το κλείσιμο και τον παροπλισμό, ο αριθμός των θέσεων εργασίας αυξάνεται και πάλι, πρόσκαιρα.¹⁴

5. Ισχυρισμός ότι το μηδενικό σενάριο «Δεν αίρει τις συνθήκες αβεβαιότητας ως προς τη διασφάλιση εναλλακτικής προμήθειας καυσίμων και δεν οδηγεί σε απεξάρτηση από προμηθευτές και διελεύσεις μέσω γεωπολιτικά ασταθών περιοχών». Το επιχείρημα αυτό δεν έχει καμία απολύτως λογική, ειδικά όταν διατυπώνεται σε μια εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων για ένα τόσο βαριάς περιβαλλοντικής επίπτωσης και κλιματικού αποτυπώματος εξορυκτικό πρόγραμμα. Το κυριότερο, όμως, πρόβλημα με αυτόν τον αλλοτρώσαλο ισχυρισμό είναι ότι αντιστρέφει την πραγματικότητα: οι εξορύξεις υδρογονανθράκων αποτελούν πραγματική πηγή γεωπολιτικής αστάθειας. Η έναρξη προγραμμάτων εξόρυξης πετρελαίου και αερίου είναι συνταγή για επέκταση της γεωπολιτικής αστάθειας και στη χώρα μας.

6. Ισχυρισμός ότι το μηδενικό σενάριο «Δεν αυξάνει τον εθνικό πλούτο και την κοινωνική ευημερία». Πρόκειται για απλοϊκή, παλιομοδίτικη και πλέον αντίθετη με τα πορίσματα των σχετικών αναλύσεων διαβεβαίωση. Όπως αναντίρρητα επισημαίνεται στη διεθνή βιβλιογραφία, η παραγωγή υδρογονανθράκων επηρεάζει αρνητικά την ανθρώπινη υγεία και ευημερία. Η ανθρώπινη υγεία, θεμέλιο για την ευημερία κάθε κοινωνίας, επηρεάζεται από την εξόρυξη και χρήση υδρογονανθράκων λόγω της ρύπανσης που προκαλείται, τόσο στην καθημερινή λειτουργική φάση όσο, βεβαίως, και σε περιπτώσεις ατυχημάτων, αλλά και από τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου (ιδίως μεθάνιο και διοξείδιο του άνθρακα) που αποτελούν την κύρια αιτία πρόκλησης της ανθρωπογενούς κλιματικής αλλαγής.

Στις ΗΠΑ, κάτοικοι κοινοτήτων που βρίσκονται κοντά σε πετρελαϊκά και αεριοφόρα κοιτάσματα έχουν αναφερθεί σε νέα ή επιδεινωμένα προβλήματα υγείας μετά την έναρξη της εκμετάλλευσης πετρελαίου και φυσικού αερίου. Τα πιο διαδεδομένα συμπτώματα περιλαμβάνουν: αναπνευστικά προβλήματα, όπως άσθμα και βήχας, ερεθισμός των ματιών, της μύτης και του λαιμού, πονοκεφάλους, ναυτία, ζάλη, διαταραχές του ύπνου και

¹⁴ a) International Labour Organisation. (2008). Green Jobs: Towards Decent Work in a Sustainable, Low-Carbon World. b) UNCTAD. (2015). Extractive industries and sustainable job creation.

κόπωση. Οι επιπτώσεις στην υγεία μπορεί να περιλαμβάνουν και γενετικές ανωμαλίες, μείωση του αριθμού των λευκών αιμοσφαιρίων, αποβολές, στειρότητα και καρκίνο. Ένα από τα πολλά παραδείγματα είναι το Τέξας, στις ΗΠΑ, που έχει χαρακτηριστεί ως «πολιτεία των πυρσών»¹⁵ και όπου οι κάτοικοι περιοχών που γειτνιάζουν με εξορυκτικές και άλλες δραστηριότητες της πετρελαϊκής βιομηχανίας υποφέρουν από άσθμα, άλλες αναπνευστικές παθήσεις και καρδιοαγγειακά νοσήματα που προκαλούνται από τη ρύπανση αέρα και υδάτων.

Δυστυχώς, τα προβλήματα με την αξιολόγηση των εναλλακτικών λύσεων δεν σταματούν εδώ. Η ΣΜΠΕ ισχυρίζεται ότι «ο τρόπος εκμετάλλευσης είναι συνάρτηση των ειδικών χαρακτηριστικών του κοιτάσματος και επίσης δεν επιδέχεται εξέτασης εναλλακτικών λύσεων ως προς τα τεχνολογικά μέσα και τον τρόπο εκμετάλλευσής τους, παρά μόνο σε πολύ περιορισμένο βαθμό και σε πολύ ειδικά επί μέρους ζητήματα ή φάσεις της εκμετάλλευσης, τα οποία όμως και πάλι αξιολογούνται με τεχνικοοικονομικά κριτήρια....» (σ. 281). Πρόκειται για προφανές λάθος. Πρώτα από όλα, η ισχύουσα νομοθεσία (ιδίως άρθ. 5 και Παράρτημα Ι Οδηγίας 2001/42) απαιτεί αξιολόγηση με περιβαλλοντικά, και όχι τεχνικοοικονομικά κριτήρια (τα οποία προφανώς έχουν την σημασία τους, αλλά δεν μπορούν να έχουν την «πρωτοκαθεδρία» ιδίως στα πλαίσια της ΣΜΠΕ). Δεύτερον, δεν παρέχεται καμία ουσιαστική πληροφορία ως προς αυτά τα «τεχνικοοικονομικά κριτήρια». Τρίτον, η ίδια η ΣΜΠΕ παρέχει πλήθος πληροφοριών σχετικά με «εναλλακτικές λύσεις ως προς τεχνολογικά μέσα»: αντιθέτως, οι εναλλακτικές αυτές λύσεις δεν υιοθετούνται, και επιτρέπονται (αν όχι προωθούνται) οι πλέον ρυπογόνες μέθοδοι (με την επιφύλαξη αέριων μελλοντικών «εκτιμήσεων», μακριά από τον ενοχλητικό έλεγχο της δημόσιας διαβούλευσης), προκειμένου (προφανώς) να διασφαλιστεί η «τεχνικοοικονομική βιωσιμότητα» του προγράμματος (σε βάρος του περιβάλλοντος). Εδώ, ενδεικτικά μπορούν να αναφερθεί το γεγονός ότι η ΣΜΠΕ δεν απαγορεύει την διατρητική ιλύ με βάση πετρελαιοειδή (σ. 207, 693), τις εργασίες διάτρησης με ανύψωση (riser, σ. 214), την απόρριψη θρυμμάτων (σ. 692), την απόρριψη αερίου, την καύση σε πυρσό και την εξαέρωση (σ. 225, 238, 257 επ., 580, 581), την απόρριψη του παραγόμενου νερού (σ. 225, 270 επ.), την εγκατάλειψη της ανωδομής (σ. 234, 274 επ.), την απόρριψη των υγρών επεξεργασίας/ολοκλήρωσης/επιδιορθώσεων (σ. 234), διάφορες άλλες «προγραμματισμένες εκκενώσεις» (σ. 237-8). Η χρήση ρευστών διάτρησης που έχουν ως βάση πετρέλαιο ντίζελ πρώτα απαγορεύεται, αλλά μετά σημειώνεται ότι μπορεί να «κριθεί απαραίτητη η χρήση τους» (σ. 681): παρόμοιες αμφιταλαντεύσεις και παλινωδίες καταδεικνύουν ότι η ΣΜΠΕ όχι μόνο δεν θέλει να περιορίσει τίποτα, αλλά δε έχει και μία σαφή εικόνα των επιπτώσεων. Η ελαχιστοποίηση της «παραγωγής ακουστικής ενέργειας» κατά τις σεισμικές έρευνες απλώς «ενθαρρύνεται» (σ. 681), οπότε δεν πρόκειται να λάβει χώρα. Μία zero discharge policy για τα διατρητικά υγρά (βλ. ΕΛΚΕΘΕ, ΣΜΠΕ Προγράμματος Ιονίου, 2014, 5.5.1.5) θα ήταν θετική για μία περιοχή σημαντικής βιοποικιλότητας (όπως η Μεσόγειος, και ειδικότερα η Ελληνική τάφρος), αλλά συστηματικά απορρίπτεται από την αρχή σχεδιασμού και την αρχή αδειοδότησης. Στα παραπάνω θέματα θα πρέπει να προστεθεί και η ανοχή (από ό,τι φαίνεται) του fracking.

Οικονομικά και κοινωνικά δεδομένα

Η μελέτη υστερεί σημαντικά ως προς την εξέταση εναλλακτικών λύσεων και των επιπτώσεων της κάθε μιας από αυτές. Χρησιμοποιεί, επίσης, επιλεκτικά παραδείγματα ως προς τις μακροοικονομικές επιπτώσεις των εξορύξεων, παραγνωρίζοντας τη συντριπτική πλειονότητα της διεθνούς εμπειρίας. Τέλος, η ΣΜΠΕ παραγνωρίζει τόσο το οικονομικό κόστος, όσο και την ενδεχομένη απώλεια θέσεων εργασίας σε κλάδους όπως ο τουρισμός, η αλιεία και η υδατοκαλλιέργεια, λόγω του κινδύνου μικρών και μεγάλων ατυχημάτων.

Η ΣΜΠΕ αναφέρεται εκτενώς σε ένα και μοναδικό παράδειγμα, αυτό της Νορβηγίας, για να υποστηρίξει ότι οι εξορύξεις υδρογονανθράκων θα έχουν θετικό οικονομικό πρόσημο και θα οδηγήσουν σε κοινωνική ευημερία. Αυτό είναι, όμως, ένα προσεκτικά επιλεγμένο παράδειγμα, καθώς η Νορβηγία δεν είναι κανόνας, αλλά η σπάνια εξαίρεση ως προς τις

¹⁵ <https://www.scientificamerican.com/article/health-effects-of-oil-and-gas-emissions-investigated-in-texas/>

μακροοικονομικές επιπτώσεις της εξόρυξης υδρογονανθράκων. Ενώ η κοινή πεποίθηση είναι ότι οι εξορύξεις πετρελαίου ισοδυναμούν με πλούτο και κοινωνική ευημερία, η πραγματικότητα είναι ότι οι περισσότερες από τις σημαντικές πετρελαιοπαραγωγούς χώρες βρίσκονται σε οικονομικά ασθενέστερη κατάσταση από την Ελλάδα, και σίγουρα αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα διαφθοράς, ανισότητας και κακής διακυβέρνησης.

Εδώ και δεκαετίες, οικονομολόγοι και πολιτικοί επιστήμονες μιλούν για την «κατάρτα των φυσικών πόρων» (resource curse) και του «πετρελαίου» (oil curse), προσπαθώντας να εξηγήσουν γιατί οι χώρες με άφθονα αποθέματα πετρελαίου, αερίου και άλλων πρώτων υλών παρουσιάζουν ασθενείς οικονομικές επιδόσεις σε σχέση με χώρες που δεν διαθέτουν τέτοιους πόρους.

Πρώτον, η εξειδίκευση μιας οικονομίας στην άντληση και πώληση φυσικών πόρων όπως το πετρέλαιο, οδηγεί σε ατροφία τους υπολοίπους κλάδους της οικονομίας, μέσω μιας σειράς αλυσιδωτών αντιδράσεων.¹⁶ Αυτό, με τη σειρά του, ενδυναμώνει την εξάρτηση μιας χώρας από μια περιβαλλοντικά καταστροφική «μονοκαλλιέργεια» μη ανανεώσιμων πόρων, η οποία την καθιστά έρμαιο της εξέλιξης των τιμών στις διεθνείς αγορές. Ακόμα και χώρες με τεράστια αποθέματα, όπως η Ρωσία, η Νιγηρία, η Βενεζουέλα ή ακόμα και η Σαουδική Αραβία, υφίστανται τακτικές υφέσεις και κρίσεις προϋπολογισμού με κάθε μείωση των διεθνών τιμών υδρογονανθράκων. Αυτές οι χώρες κινδυνεύουν επίσης να μείνουν χωρίς άλλους παραγωγικούς κλάδους, όταν τα αποθέματα υδρογονανθράκων τελειώσουν.

Δεύτερον, αφθονούν πλέον οι επιστημονικές μελέτες που αποδεικνύουν ότι οι εξορύξεις πετρελαίου τείνουν να επιδεινώνουν τη διαφθορά και να υπονομεύουν την ποιότητα θεσμών και διακυβέρνησης, προς όφελος μιας μικρής ελίτ που καρπώνεται τα έσοδα της παραγωγής υδρογονανθράκων. Περιττό βεβαίως να επισημάνουμε ότι τέτοια φαινόμενα αποτελούν εμπόδιο για την ανάπτυξη μιας χώρας.¹⁷ Βεβαίως, υπάρχουν σπάνιες εξαιρέσεις, όπως η Νορβηγία. Όμως η πραγματικότητα είναι ότι σε θέματα διακυβέρνησης, διαφθοράς και ποιότητας θεσμών ελάχιστα κοινά με τη Νορβηγία έχουν οι περισσότερες χώρες του πλανήτη, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα.

Η ΣΜΠΕ προσπαθεί να αποδείξει ότι οι εξορύξεις θα έχουν θετικό πρόσημο ακόμα και για την περιβαλλοντική προστασία, κατασκευάζοντας ένα εξόφθαλμο στρεβλό επιχείρημα με επιλεκτική χρήση παραδειγμάτων.

Συγκεκριμένα, η ΣΜΠΕ υποθέτει ότι οι εξορύξεις υδρογονανθράκων θα οδηγήσουν σε οικονομική ευημερία, υπόθεση που είναι εξαιρετικά επισφαλής. Στη συνέχεια, η μελέτη κάνει ένα λογικό άλμα στο κενό αναπτύσσοντας έναν άσχετο συσχετισμό με τις κατά κανόνα υψηλές επιδόσεις των οικονομικά εύρωστων χωρών και συμπεραίνοντας ότι ο μόνος δρόμος για την περιβαλλοντική προστασία είναι η περαιτέρω μεγέθυνση της οικονομίας. Ειδικά, πλέον, με δεδομένο πέραν πάσης αμφιβολίας το εξαιρετικά βαρύ οικολογικό αποτύπωμα της εξόρυξης και καύσης υδρογονανθράκων, η συμπερασματική πρόταση αυτής της ενότητας της ΣΜΠΕ είναι τουλάχιστον αστεία, αν όχι προκλητικά αντιεπιστημονική: «*με βάση τη σύνδεση αυτή, γίνεται προφανές ότι η μη-υλοποίηση του Σχεδίου, η οποία συνιστά μια έντονα αντιαναπτυξιακή επιλογή, αποτελεί κατ' ουσία και ένα έντονα αντιπεριβαλλοντικό ενδεχόμενο.*» (σελ. 272).

Η ιδέα ότι η περιβαλλοντική βιωσιμότητα της χώρας εξασφαλίζεται μέσω επενδύσεων στις πλέον «βρόμικες» βιομηχανίες είναι, επομένως, προδήλως αστήρικτη επιστημονικά. Η διεθνής εμπειρία δείχνει ξεκάθαρα ότι οι εξορύξεις υδρογονανθράκων έχουν πολύ μικρότερη οικονομική ωφέλεια και υποστηρίζουν λιγότερες θέσεις εργασίας, σε σχέση με άλλες δραστηριότητες πολύ μικρότερου οικολογικού αποτυπώματος. Η ΣΜΠΕ αγνοεί όμως αυτές τις εναλλακτικές, με το πρόσχημα ότι μόνη εναλλακτική είναι η «μηδενική».

¹⁶ α) Ismael, K. (2010), The structural manifestations of the Dutch Disease: The case of oil-exporting countries, IMF Working Paper 10/103 (Washington, DC). β) Van der Ploeg, F. (2011), Natural resources: Curse or blessing?, Journal of Economic Literature, 49(2): 366–420.

¹⁷ Ross, Michael. L. (2015). What Have We Learned about the Resource Curse? Annu. Rev. Polit. Sci. 2015. 18:239–59. <https://www.sscnet.ucla.edu/polisci/faculty/ross/papers/articles/Ross%20-%20What%20have%20we%20learned%20ARPS%202015.pdf>

Τέλος, η εμπειρία δείχνει πως οι ευκαιρίες απασχόλησης υπερεκτιμώνται σημαντικά ex ante για να διαψευστούν ex post. Για παράδειγμα, μια έρευνα από πετρελαϊκή εταιρία στις ΗΠΑ ανέφερε ότι η απασχόληση στην εκμετάλλευση σχιστολιθικού αερίου θα έφτανε στις 31 θέσεις εργασίας ανά πηγάδι, όμως στην πραγματικότητα οι θέσεις εργασίας δεν ήταν περισσότερες από τέσσερις ανά πηγάδι.¹⁸

Μπορεί μεν να μην υπάρχουν τόσο λεπτομερείς εκτιμήσεις στο πλαίσιο της ελληνικής οικονομίας, αλλά όλες οι διαθέσιμες πληροφορίες δείχνουν ότι εναλλακτικές επενδύσεις θα μπορούσαν να έχουν πολύ μεγαλύτερο οικονομικό αποτύπωμα τόσο στις τοπικές κοινωνίες, όσο και την εθνική οικονομία. Τόσο τα μικρά, όσο και τα μεγάλα ατυχήματα που προκύπτουν από την εξόρυξη και τη μεταφορά υδρογονανθράκων έχουν σημαντικές οικονομικές επιπτώσεις για τους κλάδους του τουρισμού, της αλιείας, και κατ' επέκταση της μεταποίησης προϊόντων αλιείας και υδατοκαλλιέργειας. Για να γίνει πιο άμεσα αντιληπτός ο πραγματικός κίνδυνος από ατυχήματα σε υπεράκτιες εγκαταστάσεις εξόρυξης υδρογονανθράκων, αξίζει να παραθέσουμε μερικά από τα πολλά πρόσφατα συμβάντα:

- **Ρωσία, Μάρτιος 2025:** Αποδεικνύοντας ότι οι εγκαταστάσεις εξόρυξης ορυκτών καυσίμων αποτελούν πολεμικό στόχο, η Ουκρανία βομβάρδισε με drone πέντε ρωσικές εγκαταστάσεις εξόρυξης και διύλισης πετρελαίου.¹⁹
- **Νορβηγία, Απρίλιος 2024:** Σύμφωνα με την κρατική εταιρεία Equinor, κατά τις πρώτες πρωινές ώρες της 17^{ης} Απριλίου ξέσπασε πυρκαγιά στην πλατφόρμα εξόρυξης υδρογονανθράκων Statfjord A, στη Βόρεια Θάλασσα. Η πυρκαγιά κατασβέστηκε μετά από περίπου 90 λεπτά, ευτυχώς χωρίς θύματα, σύμφωνα πάντα με τις δηλώσεις της εταιρείας.
- **Σμύρνη, Τουρκία, 2024:** Κατά τη διάρκεια αποσυναρμολόγησης της εξορυκτικής πλατφόρμας Bideford Dolphin στο ναυπηγείο İŞIKSAN, απότομη διαφυγή αερίου είχε ως αποτέλεσμα τον θάνατο ενός εργάτη και τη διακινδύνευση τραυματισμού άλλων εννέα.²⁰ Η συγκεκριμένη πλατφόρμα είχε αποτελέσει χώρο πολλών ατυχημάτων, με πιο γνωστό το περιστατικό εκρηκτικής αποφόρτισης το 1983 που είχε ως αποτέλεσμα τον θάνατο τεσσάρων δυτών και τον τραυματισμό ενός ακόμα εργαζομένου.²¹
- **Ισραήλ, Οκτώβριος 2023:** Με δεδομένο ότι οι εγκαταστάσεις ορυκτών καυσίμων είναι στόχος πολεμικών και τρομοκρατικών επιθέσεων, το Ισραήλ διέταξε για πέντε βδομάδες το κλείσιμο της πλατφόρμας εξόρυξης αερίου Tamar, η οποία λειτουργεί από τη Chevron.
- **Νορβηγία, Μάιος 2023:** Έκρηξη στην πλατφόρμα Statfjord B που λειτουργεί από τη νορβηγική κρατική ενεργειακή εταιρεία Equinor είχε ως αποτέλεσμα τον σοβαρό τραυματισμό ενός εργαζομένου και διαρροή αερίου.
- **Βρετανία, Μάρτιος 2023:** Πετρελαιοκηλίδα προκάλεσε εκτεταμένη ρύπανση σε ευαίσθητο υδροτοπικό οικοσύστημα στο Ντόρσετ της Βρετανίας, από διαρροή σε εγκαταστάσεις της πετρελαϊκής εταιρείας Perenco. Η Perenco υφίσταται τα τελευταία χρόνια εντονότατη κριτική καθώς έχει υπερβεί όλες τις προθεσμίες για ασφαλή αποσυναρμολόγηση των 363 πετρελαιοπηγών της στη Βρετανία.²²
- **Κροατία, 2020:** Στη διάρκεια καταιγίδας, ξαφνικά εξαφανίστηκε η εξορυκτική πλατφόρμα της INA Ivana-D, στα ανοιχτά της Κροατίας. Η έρευνα από θαλάσσης και αέρος για να βρεθεί η πλατφόρμα είχε ως αποτέλεσμα τον εντοπισμό της στον βυθό

¹⁸ Friends of the Earth (2015). Making a better job of it. Policy briefing.

<https://friendsoftheearth.uk/sites/default/files/downloads/making-better-job-it-full-report-75291.pdf>

¹⁹ <https://www.forbes.com/sites/davidaxe/2025/03/04/ranging-across-russia-and-ukraine-in-one-fiery-night-ukrainian-drones-blow-up-5-russian-oil-pipelines-refineries-and-depots/>

²⁰ <https://www.offshore-energy.biz/fatal-rig-dismantling-incident-throws-health-safety-and-environmental-perils-at-recycling-yards-into-stark-relief/>

²¹ https://en.wikipedia.org/wiki/Byford_Dolphin

²² <https://www.theguardian.com/environment/article/2024/jun/28/north-sea-oil-and-gas-firm-perenco-failing-to-seal-old-wells-documents-show>

της Αδριατικής, μια βδομάδα αργότερα. Όπως βεβαιώθηκε από επιθεωρήσεις, από την πλατφόρμα διέρρεε αέριο.²³

- **Ιταλία, Μάρτιος 2019:** Κατάρρευση γερανού στην εξορυκτική πλατφόρμα Barbara F της ENI, ανοιχτά της Ανκόνα, είχε ως αποτέλεσμα τον θάνατο ενός εργαζομένου και τον σοβαρό τραυματισμό δυο.²⁴

Κλιματική αλλαγή

Ιδιαίτερη εντύπωση προκαλεί η ελλιπής αναφορά της μελέτης στην κλιματική αλλαγή ως μια από τις σημαντικότερες, παγκόσμιας σημασίας επιπτώσεις του προγράμματος εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων, ειδικά κατά την εξέταση του μηδενικού σεναρίου. Αν και στην αξιολόγηση κινδύνου εκτιμάται ως ισχυρός ο κίνδυνος από την προδήλως αρνητική συνεισφορά του προγράμματος εξόρυξης στις παγκόσμιες εκπομπές (κλιματική αλλαγή, θαλάσσια οξίνιση) και εκτιμάται ως πιθανή η αθροιστική επίπτωση, εντούτοις στην εξέταση του σεναρίου μηδενικής εναλλακτικής λύσης δεν γίνεται καμία αναφορά στην αποφυγή των επιπτώσεων που σχετίζονται με την επιδείνωση της κλιματικής αλλαγής.

Με δεδομένη την απόφαση της κυβέρνησης της Γαλλίας να ακυρώσει προγράμματα έρευνας και εξόρυξης υδρογονανθράκων, σε εφαρμογή της Συμφωνίας των Παρισίων για την κλιματική αλλαγή,²⁵ η απάλειψη κάθε αναφοράς της θετικής συμβολής της μη εκτέλεσης του προγράμματος εξορύξεων στην εφαρμογή της σημαντικής αυτής συμφωνίας αποτελεί άλλο ένα σοβαρότατο έλλειμμα της μελέτης.

Εκπομπές μεθανίου

Η ΣΜΠΕ υποτιμά με αντιεπιστημικό και αντίθετο με τις σχετικές κατευθύνσεις της ΕΕ τρόπο το τεράστιο κλιματικό αποτύπωμα της καύσης υδρογονανθράκων κατά τη φάση της εξόρυξης. Η έκλυση αερίων (venting) και η καύση με τη μέθοδο του πυρσού (flaring) δεν είναι περιβαλλοντικά ασφαλείς και ακίνδυνες μέθοδοι. Το ακριβώς αντίθετο: όπως με έμφαση δηλώνεται από τον ίδιο τον Διεθνή Οργανισμό Ενέργειας, for 64% and 11% of the oil and gas sector's methane emissions, respectively, in 2021.

Όπως επισημαίνεται στον κανονισμό 2024/1787 της ΕΕ για το μεθάνιο,²⁶

«1. Ο παρών κανονισμός θεσπίζει κανόνες για την ακριβή μέτρηση, την ποσοτικοποίηση, την παρακολούθηση, την υποβολή εκθέσεων και την επαλήθευση των εκπομπών μεθανίου στον τομέα της ενέργειας στην Ένωση, καθώς και για τη μείωση των εν λόγω εκπομπών, μεταξύ άλλων μέσω ερευνών εντοπισμού και επισκευής διαρροών, υποχρεώσεων επισκευής και **περιορισμών του εξαερισμού και της καύσης σε πυρσό**. Ο παρών κανονισμός θεσπίζει επίσης κανόνες σχετικά με εργαλεία που διασφαλίζουν τη διαφάνεια των εκπομπών μεθανίου.»

Στο σκεπτικό της απόφασης αυτής, η Ευρωπαϊκή Ένωση επισημαίνει όσα από τα ίδια τα επιστημονικά δεδομένα προκύπτουν ως σοβαρότατες επιπτώσεις από τις μεθόδους της εξαέρωσης και της καύσης: «Η καύση σε πυρσό θεωρείται συνήθης καύση σε πυρσό όταν πραγματοποιείται κατά τη διάρκεια της κανονικής παραγωγής πετρελαίου, αερίου και άνθρακα, ελλείψει κατάλληλων χώρων ή γεωλογικών συνθηκών που προσφέρονται για την επανέγχυση του παραγόμενου αερίου, την επιτόπια χρήση του ή τη μεταφορά του σε αγορά. Η συνήθης καύση σε πυρσό θα πρέπει να απαγορεύεται. Η καύση σε πυρσό θα πρέπει να επιτρέπεται όταν αποτελεί τη μόνη εναλλακτική λύση αντί του εξαερισμού και όπου δεν απαγορεύεται ο εξαερισμός. [...] Ο εξαερισμός είναι πιο επιβλαβής για το

²³ <https://media.greenpeace.org/Detail/27MDHUH4HABD>

²⁴ <https://www.offshore-technology.com/news/crane-collapse-enis-barbara-f-platform/>

²⁵ Στην Ελλάδα, η Συμφωνία των Παρισίων κυρώθηκε με τον ν. 4426/2016 (ΦΕΚ Α' 187/06.10.2016).

²⁶ Κανονισμός 2024/1787 σχετικά με τη μείωση των εκπομπών μεθανίου στον τομέα της ενέργειας και την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) 2019/942. Άρθρο 1.

περιβάλλον από ό,τι η καύση σε πυρσό, καθώς το εκλυόμενο αέριο περιέχει συνήθως υψηλά επίπεδα μεθανίου, ενώ η καύση σε πυρσό οξειδώνει το μεθάνιο σε CO₂ που έχει χαμηλότερο δυναμικό υπερθέρμανσης του πλανήτη. Ως εκ τούτου, όταν δεν υπάρχει άλλη επιλογή, η καύση σε πυρσό θα πρέπει να προτιμάται από τον εξαερισμό.» (εισαγωγική σκέψη 42 στον κανονισμό 2024/1787).

Είναι ξεκάθαρο ότι ενώ η ΣΜΠΕ αντιμετωπίζει την περιβαλλοντικά καταστροφική πρακτική του εξαερισμού (venting) της καύσης υδρογονανθράκων στην πηγή μέσω πυρσού (flaring) σαν να είναι καλή πρακτική, η διεθνής επιστημονική κοινότητα έχει ήδη αποδείξει ότι πρόκειται για τη χειρότερη μέθοδο ενώ η ίδια η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει νομοθετήσει για την κατάργησή τους.